

Ježíš v bratřích a sestřích nejmenších

1.

Dovolte mně začít malou vzpomínkou na třetí neděli adventní před třiceti lety, roku 1981. Byl jsem přibližně ve věku většiny z vás, studoval jsem pátým rokem na theologické fakultě, oné zimy na církevním semináři v sousední NDR. Kdo z vás někdy zažil advent v Německu, dokáže si představit kouzelnou atmosféru tichého nedělního odpoledne. Seminář pořádal adventní podvečer: voňavý čaj, medové perníčky, nějaký ten Telemann nebo Händel na zobcové flétny, společný zpěv německých vánočních písní. V jednu chvíli se ke mně naklonila spřátelená studentka, která pravidelně sledovala rozhlasové vysílání ze Spolkové republiky, tenkrát NSR, a vzrušeně mně sdělovala: V Polsku byl ráno vyhlášen výjimečný stav, v ulicích stojí tanky; nikdo neví, co bude dál. Čaj zhořkl, zpěv se zlomil. – *Letošní advent* také není z nejveselejších. Ekonomičtí analytici neprorokují nic dobrého, hospodářský růst se zpomaluje, koruna klesá a klesá, na obzoru se rýsuje kdovíkolikaprocentní DPH a školné. Z možného pádu eura se neradují snad ani naši euroskeptici. Německá kancléřka Merkelová kdesi prohlásila, že naposledy na tom Evropa byla tak špatně v roce 1945. Zažil to, prosím vás, někdo z vás? – *Apokalyptické* texty první části adventu přicházejí jak na zavolanou. *Podobenství o Posledním soudu* je apokalyptické vyprávění, vyprávění o tom, co nás čeká *nakonec*: Poslední soud, soud nad pohany, nad židy, nad křesťany, nad církví, nad světem, soud nade mnou i nad tebou: soud nad námi nade všemi.

2.

Soud bude probíhat například takto. Řekl jsem *například*, protože jde o podobenství, o jedno z podobenství o Posledním soudu. Syn člověka, Král království, přijde ve slávě za asistence andělů, zasedne na vladařský trůn a začne soudit shromážděné národy. Řecký výraz pro naše „soudit“ znamená nejprve: třídit, rozdělovat, rozlišovat. Soudit znamená *oddělovat* pravdu od lži, spravedlnost od nepravosti. A ovšem: lháře od pravdomluvných, spravedlivé od nespravedlivých. Soud přináší *rozdělení*: jedni půjdou napravo, druhí nalevo; před jedněmi se otevře brána do života, za druhými se zavře brána k smrti. *Ovce a kozlové* prý proto, že se ovce a kozli ve dne pasou společně, zatímco noci tráví odděleně: kozli vyhledávají teplo, ovce upřednostňují čerstvý vzduch. Snad tu přichází ke slovu i symbolika barev: kozli jsou černí, ovce bílé, a v naší bělošské společnosti značí bílá klad, zatímco černá zápor. V katolické církvi se farář oblékal do černého na Velký pátek a do bílého na Vzkříšení. Dva východy: východ vpravo a východ vlevo. Tady už musím být se symbolikou opatrnější. To, že máme zásadně a vždycky kráčet napravo a nikdy nalevo, si myslí pouze stoupenci politické pravice, což přece nejsou všichni, podle všeho ani ne my všichni, co tu teď sedíme.

Co bude Soudce Posledního soudu zkoumat, na co se bude na Posledním soudu vyptávat? Na základě čeho prohlásí jedny za spravedlivé, druhé za nespravedlivé? Vyprávění je plně překvapení. Neslibuji, že se mně je podaří beze zbytku objasnit.

(1.) Ti první, kteří budou posláni napravo, ti spravedliví, ti požehnaní, kteří se mají ujmout připraveného království, vejít do věčného života, něco *udělali*, něco *dobrého* udělali. Co? Zastali se snad pověsti církve, poskytli jí finanční dar? Ne. Dali najíst hladovému, napít žíznivému, poskytli střechu nad hlavou člověku na cestách, oblékli nahého, navštívili nemocného ve špitále a vězně v kriminále. Jsou překvapeni. Ne tím, když slyší, že podali pomocnou ruku, nýbrž tím, když se dozvídají, *komu* ji podali: *koho* nasýtli, *koho* napojili, *koho* oblékli, *komu* poskytli střechu nad hlavou, *koho* navštívili. V „jednom z Kristových

nepatrných bratří“ prokázali službu – *Kristu*. První křesťané spatřovali v příjemcích prokázané pomoci raněkřesťanské misionáře. Dnes by byl podobný výklad přitazený za uši. Zítřa či pozítří, až se staneme pro většinou českou společnost pohrdanými, vysmívanými outsidersy, se k němu možná vrátíme. V tuto chvíli bych ovšem hledal nepatrné Kristovy bratry a sestry opravdu jinde než mezi středostavovskými evangelíky martinských večerních bohoslužeb.

(2.) Ti druzí, kteří budou posláni nalevo, ti nespravedliví, ti prokletí, kteří mají odejít do věčného ohně, do pekelných muk, zřejmě udělali něco špatného. Co? Posmívali se snad náboženství, prosazovali nekřesťanské životní hodnoty? Ne. Udělali něco *špatného* tím, že *opomněli udělat něco dobrého*. Nedali najíst tomu, kdo hladověl, a napít tomu, kdo žíznul, neujali se pocestného, neoblékli nahého, nenavštívili ani nemocného ani vězně. I oni jsou překvapeni. Ne tím, když slyší, že nepodali pomocnou ruku, nýbrž tím, když se dozvídají, *komu* ji nepodali: *koho* nenasytili, *koho* nenapojili, *koho* neoblékli, *komu* neposkytli střechu nad hlavou, *koho* nenavštívili. V „jednom z *Kristových nepatrných bratří*“ neprokázali službu – *Kristu*. Nepopírají, že *těmto* lidem nepomohli. Ani se nehájí poukazem na to, že třeba *jiným* lidem pomohli. Výčet ne-činů je stejně konkrétní, jako byl konkrétní výčet činů. Neexistují pouze „hříšné činy“, zlé skutky, které jsem neměl konat, a které jsem konal; existují též „hříšná opomenutí“, dobré skutky, které jsem měl vykonat, a které jsem nevykonal. Katoličtí křesťané vyznávají na začátku mše nejenom: „Hřeším myšlením, slovy i skutky“, ale také: „A nekonám, co mám konat“.

Podaří se nám rozluštit, kdo jsou to ti, kdo se s Kristem nevědomky potkali, jedni jako pomocníci, druzí jako lhostejní?

(1.) Těmi, kdo budou posláni nalevo, *nespravedlivými*, by mohli být *nepraví křesťané*, tedy ti, kdo Krista poznat mohli či měli. Nepravými křesťany teď myslím ty, kdo *mají pravou víru, ale nemají pravou lásku*. Pak by Ježíšovo podobenství o Posledním soudu bylo čímsi jako naším varováním, naším posledním varováním. MARTIN LUTHER, který si příliš nevážil Jakubovy epištoly pro její tezi, že víra bez skutků je mrtvá, rád citoval, a tedy zřejmě obliboval toto podobenství navzdory jeho tezi, že budeme souzeni ne podle víry, ale podle skutků! Zkušenost nás učí, že je nemálo *křesťanů*, kteří jednají tak, *jako kdyby* (ani nikdy) *křesťany nebyli*. Kdyby zítřa křesťany přestali být, jednali by na vlas stejně, jako jednají dnes. Hodili by se nám jako odstrašující příklad. Nechci nikoho jmenovat, protože nejde o ty druhé, jde o nás, jde o mě: *Co bude se mnou, nebudu-li jednat kristovsky, jako Kristus? Co mohu čekat, že mně Kristus řekne jiného, než Odejdi ode mne?*

(2.) Těmi, kdo budou posláni napravo, *spravedlivými*, by mohli být *praví křesťané*, tedy opět ti, kdo Krista poznat mohli a měli. Pravými křesťany teď myslím ty, kdo *mají pravou lásku, ale o pravé víře moc nepřemýšlejí*. Pak by Ježíšovo podobenství ilustrovalo reformační dogmatiku a/nebo kantovskou filosofii. Křesťanský mravní jednání je jednání bez pomýšlení na odměnu, na uznání druhých nebo ocenění ve vlastním zpětném pohledu. Snad máme nějakou zkušenost i s křesťankami a křesťany účinné křesťanské lásky, obětavě sloužícími Kristu v jeho (a našich!) bratřích a sestrách nejmenších. Proč však budou i oni na Posledním soudu překvapeni? Prostě proto, že jejich pravice nevěděla, co činila jejich levice?

Spravedlivými by mohli být ovšem také tzv. *anonymní křesťané*, ti, kdo o Kristu nikdy neslyšeli, a proto jej ani poznat nemohli. Výrazem „anonymní křesťan“ označoval velký katolický theolog 20. století KARL RAHNER ty, kdo *mají pravou lásku, ale nemají pravou víru*. Pak by Ježíšovo podobenství o Posledním soudu přinášelo naději, poslední naději, všem. Zkušenost nás učí, že je nemálo *nekřesťanů*, kteří se jednají tak, *jako kdyby* (takřka už) *byli křesťany*. Kdyby se křesťany stali, sotva by jednali jinak. Klidně bychom si je mohli vzít za vzor. GÁNDHÍHO jsme už dávno započítali do oblaku Kristových svědků, aniž bychom jej začali vydávat za křesťana.

Soudní výrok se tedy v obou případech opírá o *Ježíšovo sebe-ztotožnění* s nejmenšími, s nejnepatrnějšími z lidí. Zeptám se ještě jednou: Překvapuje nás to? Překvapovalo to židovské čtenáře Starého zákona? Řeckým ideálem člověka byl mladý a zdravý, chytrý a krásný atlet. Sportovec z rodu úspěšných lidí, jací se na nás usmívají na pouličních billboardech. Bůh ví, zda jsou šťastní, ale jsou v pohodě. Vkročíte-li do kostela, zazubí se na vás hebrejský antiideál člověka: ztrápený, ztroskotaný, umučený, zavražděný prorok. Výmluvným rozpoznávacím znamením křesťanského náboženství je krucifix, tedy po česku: Ukřižovaný. Je to překvapivé pro Ježíšovy učedníky? Což v Ježíšově škole nezakusili, jak to táhlo jejich mistra k dětem a ženám v domácnosti, mezi nemocné, zjevné hříšníky a hříšnice, mezi outsidersy dobré společnosti? Což neblahoslavlil právě chudé, hladové a žíznící, pronásledované a plačící? *Protože* tomu bylo tak, že kamkoli přišel, tam hlásal a žil lásku, protože své učení učil lásce bez hranic, *proto* přitakává lásce, kdekoli se s ní setkává. Měřítka posledního úsudku si bere ze svého učení a ze své životní praxe.

Jak se nám bližní v nouzi stává Kristem?

Odpovím ještě jednou vzpomínkou, tentokrát velmi osobní. Moje maminka po léta trpěla Alzheimerovou demencí. Kdo někdy pečoval o takto nemocného člověka, ví, o čem mluvím. Nechcete-li utrápit sebe a otrávit své okolí, otupíte. Svěho pomvěda jsem pořádně vyplašil, když jsem jednou praštil telefonem se slovy: „Ať už konečně umře!“ – Jednu prázdninovou neděli jsem se vydal na rutinní návštěvu. Nevěděl jsem, zda zase nebudu muset řešit nějaké praktické věci a zda mě maminka vůbec pozná. Našel jsem ji na jiném pokoji, malovali, nikde nikdo, byli jsme v tichém podvečeru úplně sami. Před odchodem jsem navrhl: Pomodlíme se spolu Otčenáš. Když jsem dospěl k Amen, maminka řekla uznale: „Dobře to umíš.“ Cestou domů mě zaplavila veliká vděčnost. Vždyť jsem u nemocné prožil skutečnou neděli! Vždyť se mně stala kazatelkou evangelia! Nic jsem jí nemohl přinést, ničím jsem jí nemohl obdarovat. A tolik jsem si toho od ní odnášel. Z nemocničního lůžka stařenky, která sama nedokázala najít cestu na záchod, ke mně přicházel sám Kristus.

3.

Otázka, kde se dnes mohu viditelně potkat s Kristem, zaměstnává a trápí nejen necírkevní lidi kolem nás, ale i nás křesťany. Křesťanská věrouka dává na tuto otázku již tradičně *dvojitě* odpověď: v *Kristových svátostech* a v *křesťanské diakonii*. V potřebných lidech v nouzi, v nichž smíme zahlédnout tvář Kristovu, a ve svátostných živlech chleba a vína, v nichž nám Kristus dává své tělo a svou krev. Na setkání se sestrami a bratřími nejmenšími máme celý další adventní týden, celý advent a celé Vánoce, celý nový rok, celý život. Svátostnému setkání s Kristem u stolu Páně chceme věnovat následující čtvrt hodinku. Pozvánku jste dostali. Nebo ne? Pokud ne, tak vás ke stolování s Kristem jménem Kristovým – sám jeho nehodný služebník – nyní zvu. Amen.